

aquest sobrevingué una contracció antiga FIGCARE amb la -GC- conservada sorda, igual JURGICARE > *jurcar*.

El matís de 'disputar-se insistentment' d'on 'mal·lar', 'trigar a fer' justifica la derivació intensiva *JURGICARE; sense comptar la possibilitat de derivar del subst. *jurgium* 'plet, disputa', al quel el REW atribueix una supervivència en macedo-romanès. En total aquesta etimologia em sembla ben acceptable, i potser no hem de cercar més.

De tota manera anoto unes altres idees en què havia pensat i que em semblen molt menys sostenibles. Germànic? Hi ha un parell de paronímies. A-al. ant. *wurchan*, gòt. *waúrkan* en un sentit de 'treballar', m'apuntava jo el 1937, però el sign. en germànic antic més que el de l'angl. *work* és el de l'al. *wirken* 'obrar' i aquest sentit ens allunya més, però sobretot admetre que *yu-* (o *yo-*) es pogués diferenciar en *ju-* fóra tan apriorístic i arbitrari, que no es pot insistir en la idea.

L'angl. *to jerk* 'sacsejar violentament' no queda massa lluny pel sentit, i el mot mostra velles arrels en l'idioma: variant *yerk* o *yark* 'pegar coces un vell' en Shakespeare (*Henry V*, iv, 7.86); *to yarke* «to kick, to wince» en Florio (1616), «to crack a whip» en altres; *yark* 'donar una punyalada' en *Othello* (I, ii, v. 5); «to strike furiously or fiercely» en el dial. de Cumberland. Però sembla vana l'esperança de trobar una variant amb *u* en qualsevol dialecte germànic (fràncic o gòtic) susceptible de donar mots catalans, car es tracta d'un mot anglès que no sorgeix fins al S. xvi, sense parentela coneguda en altres llengües germàniques, i amb una altra variant angl. antiq. *jert*, que els etimòlegs anglesos suposen de formació expressiva (res d'això en Pok., *IEW* ni en els índexs de Walde-H.).

Més m'ha fet pensar la semblança amb el cèltic *IORK-* 'cervo', 'daina', ky. *iurch* 'cervo mascle', bret. *iourc'h* 'cervo, -va' («reh»). No dubtem del robust arrelament d'aquest mot fins al cèltic continental. *Iurca* (Narbonensis) i *Iurcinus* (Treveris) figuren en inscripcions galles i renanes (Weisgerber, *Rhen. Germ.-Celt.*, 40 119, 126, 129; Whatmough, *Dial. of Anc. Gaul*, 34, 118; Hubschmied, *VRom.* III, 142, n. 1), i els celtes degueren portar-los lluny: al basc *orkhatz* 'cervo' («hirsch»), 'isard' (Schmoll, *Vorkelt. Idg. Hisp.*, 103), gr. *ῥορκος* 'daina' en Oppianos, *ῥορκος* o *ῥορκες* 'cabres salvatges' (Hesiquí) *ζορκ(α)ς* 'gasela' en d'altres i *ῥορκαί* era el nom d'una tribu escita de caçadors, en país de boscos, Volga amunt: Heròdot (iv, 22) els pinta com arquers muntats perseguint la caça que han alçat. Semànticament pensem en la idea de la tossuderia de la cabra, i recordem el cat. *rebec* = cast. *rebeco* 'isard', fr. *se rebecquer* 'respostejar', mall. *betzèria* 'tossuderia', it. *caparbio*. Això no queda lluny de la idea de 'esforçar-se'.

Però tanmateix aquesta és una pista que ens deixa força més apartats d'un verb *jurcar* que el verb llatí *jurg(ic)are*, tant en l'aspecte semàntic com en el formatiu. I sobretot un celtisme és una base nacionalment poc recomanable per a un mot romànic exclusiu del català, la menys influïda pel cèltic entre totes les llen-

gües romàniques d'Occident. Ara bé aquest nom gal·lo-britònic d'animal està isolat en el vocabulari indoeuropeu, veg. Pok. (*IEW*, 513); és possible que vingui d'algun substrat belgo-britànic i per tant no hi hauria bona base per suposar-li una correspondència en sorotàptic.

¹ *Merav.* VIII, cap. 58 = *NCl.* iv, 187 = *Bibl. Cat. d'Ag.* II, 130. JRoselló (tant en aquesta ed. com a la de Palma) adopta una variant *jurgar*, però amb *jurcar* com a variant ms., mentre que Galmés en *NCl.* no en dona altra que aquesta, amb tot i que ell es funda en el millor ms. i més antic (data de 1367, Bna.) i no indica res en la seva llista de variants (vol. iv, 342). Sembla que no podem donar cap valor a aquesta variant *jurgar*, que no es troba en cap altre text, car potser és una de les nombroses esmenes que mans més recents feren al còdex bàsic per fer-ne més assequible el llenguatge (Galmés, vol. I, p. 18, n.º 1) o les que presenta el ms. de l'Arq. Lulliana (n.º 5). Pot haver vingut d'algun erudit mallorquí del Renaixement, que no coneixent el mot (extingit avui a les Illes) es recordà massa del ll. *jurgare*. — ² Res més en *TdF*, Doujat-V., Palay, Rohlf's (*Le Gc.*), *REW*. El mot de la Gironda coincideix tant amb el cat., per forma i sign., que no és possible separar-lo, i fa pensar que degué haver existit en altre temps a la resta de Gascunya; i, perdut després, en quedaria una relíquia marginal. El significat del de Sauvages ja ens en aparta, encara que no fóra inconcebible que s'hi hagués arribat des de 'tractar amb severitat (> amb esforç)', però com que ací, també la *g* i la *ou* discrepen, això ja és ben dubtós; i d'altra banda el *FEW* (v, 50, únic punt referible a això, segons l'índex d'aquest volum) ho uneix a roerg. i llgd. *jòr(c)* «gaule, bâton, houssine», en el qual vol veure el cèlt. *IORK-* 'cervo', si bé el lligam semàntic hi fóra ben vague. Cal, doncs, deixar enlaira la possible relació amb aquests mots llgd.

Juri, jurídic, V. *jurar* *Juriol*, V. *juliol* *Juriola*, V. *juliola* *Jurisconsult*, *jurisdicció*, *jurispètit*, *jurisprudència*, *jurista*, *jurondu*, V. *jurar*

JUS, antic adverbi i preposició, 'sota', 'dessota', del ll. vg. *jūsum*, alteració del també vulgar *josum*, per influència del contraposat *sūrsūm* (> *sūsum*) 'amunt, cap amunt'; *JOSUM* — que també apareix en català arcaic en la forma *jos*—, va sortir, per via fonètica regular, del ll. clàssic *DEORSUM* 'avall, cap avall'. □ 1.ª doc.: tant *jos* com *jus*, i així mateix *de-jus*, *en-jus*, apareixen des dels orígens (S. XIII).

La variant amb *ú* també apareix des dels orígens; en les combinacions *enjús* i *dejús* abundantment, totes elles amb caràcter d'adv. «Com la luna, qui pren la lum del sol e la dóna sà *jus* a les plantes» 'ací baix', Lull, *Libre de Santa Maria*, 58 (veg. altres casos lullians en *AlcM*, s. v. *sajús*). *Lla jus* 'allà baix' (veg. infra, sobre *jos*).

En jús, però, és el més freqüent, igual que *de jus*,